

Inhoud

Woord vooraf 11

Inleiding 15

De geest van een beginner, pen en papier 19

Eerste gedachten 22

Schrijven als training 25

Gisten 28

Artistieke stabiliteit 30

Een lijst onderwerpen voor de schrijftraining 33

Worstelen met tofu 36

Problemen met de eindredacteur 39

Elkton, Minnesota, of waar je ook bent 40

Boor het grondwater aan 43

Wij zijn niet het gedicht 45

Man eet auto 47

Schrijven is geen hamburger van McDonald's 49

Obsessies 51

Originele details 54

De kracht van het detail 55

Een cake bakken 58

Twee keer leven 61

Schrijvers zijn in vorm 63

Luisteren 65

Hecht je niet aan de vlieg 68

Schrijf niet voor liefde 70

Wat zijn je diepste verlangens? 72

Syntaxis (zinsbouw) 74

Bij de tafel met toastjes 80
Vertel het niet, maar laat het zien 82
Wees specifiek 84
Opperste concentratie 86
Het gewone en het buitengewone 88
Praten als oefening 91
Schrijven is een gemeenschappelijke daad 93
Een plus een is gelijk aan 'n Mercedes-Benz 96
Wees een dier 97
Leg verklaringen af en beantwoord vragen 99
De actie van een zin 101
Schrijven in restaurants 104
Een schrijfkamer 108
Een groot onderwerp: erotiek 110
Toerist in je eigen woonplaats 112
Schrijf overal 114
Ga door 116
Mededogen opwekken 118
Twijfel is een kwelling 121
Iets zoets 123
Een ander moment 124
Waarom schrijf ik? 126
Elke maandag 130
Meer over maandagen 132
Een spontaan-schrijvenkraam 134
Een gevoel van ruimte 137
Een groot veld om in te dwalen 141
Brave hendrik 145
Zonder barrières 149
Een maaltijd waar je dol op bent 152
Gebruik je eenzaamheid 154
Paarse nagels en een sigaret tussen je lippen 156
Naar huis gaan 157
Een verhalenkring 160
Schrijfmarathons 163

Eis je werk op 166
Vertrouw op jezelf 169
De samoerai 171
Herlezen en herschrijven 173
Ik wil niet dood 177

Epiloog 179
Nawoord: interview met de schrijver 181
Noten 195

Inleiding

Op school was ik een braaf meisje. Ik wilde dat de leraren mij aardig vonden. Ik leerde over komma's, dubbele punten en puntkomma's. Ik schreef werkstukken met heldere zinnen die dodelijk saai en vervelend waren. Nergens een originele gedachte of een oprecht gevoel te bekennen. Gretig gaf ik de leraren wat ik dacht dat zij wilden hebben.

Op de universiteit werd ik verliefd op literatuur. En dan bedoel ik dat ik er dol op was. Steeds maar weer typte ik de gedichten van Gerard Manley Hopkins over om ze uit het hoofd te leren. Ik las hardop John Milton, Shelley en Keats en lag daarna te zwijmelen in mijn krappe bed in het studentenhuis. Op de universiteit, eind jaren zestig, las ik alleen mannelijke dichters uit Engeland en de rest van Europa, van wie de meesten dood waren. Ze stonden ver af van mijn dagelijks leven; hoewel ik dol op ze was, verwoordden ze geen van allen mijn ervaringen. Waarschijnlijk voelde ik onbewust dat schrijven niet tot mijn mogelijkheden behoorde. Het kwam ook nooit in me op te schrijven, maar heimelijk wilde ik wel met een dichter trouwen.

Toen ik was afgestudeerd en had ontdekt dat niemand me in dienst zou nemen om romans te lezen en over poëzie te zwijmelen, begon ik met drie vrienden een restaurant. In de kelder van een zakencentrum kookten en serveerden we verantwoorde lunches. Dit was begin jaren zeventig en een jaar voordat we het restaurant openden, had ik voor het eerst een avocado geproefd. Het restaurant heette Naked Lunch, naar de roman van William Burroughs ('Een bevroren moment waarop iedereen doorkrijgt wat aan het eind van elke vork zit.') 's Ochtends bakte ik muffins met rozijnen en muffins met bosbessen en zelfs met pinda-kaas als ik daar zin in had. Natuurlijk hoopte ik dat de klanten ze lekker zouden vinden, maar ik wist dat de muffins meestal goed waren als ik maar mijn best deed. Wij hadden dat restaurant tot stand gebracht. Er

was geen aansporing meer van buitenaf. Nu leerden we vertrouwen op ons eigen verstand.

Op een dag maakte ik ratatouille voor de lunch. Als je dat voor een restaurant doet, snij je niet één ui en één aubergine. Het aanrecht lag vol met uien, aubergines, courgettes en knoflook. Ik was uren aan het snijden en hakken. Toen ik die avond naar huis liep, ging ik een boekhandel binnen en snuffelde wat rond. Ik zag een dichtbundeltje liggen, getiteld *Fruits and Vegetables* van Erica Jong. (Jong had haar debuutroman, *Fear of Flying*, toen nog niet gepubliceerd en was nog onbekend.) Het eerste gedicht dat ik opensloeg, ging over een aubergine! Ik was verbaasd: kun je ook over zulk soort dingen schrijven? Over iets wat zo gewoon is? Over iets wat ik zelf doe? In mijn hersenen kwam een verbinding tot stand. Ik ging naar huis met het vaste voornemen te schrijven over wat ik kende en te vertrouwen op mijn eigen ideeën en gevoelens en niet op iets buiten mijzelf. Ik zat niet meer op school: ik kon zeggen wat ik wilde. Ik begon over mijn familie te schrijven, want dan kon niemand zeggen dat ik ernaast zat. Ik kende ze beter dan wie ook.

Dat was vijftien jaar voordat ik dit boek publiceerde. Een vriend zei me eens: 'Vertrouw op de liefde en hij zal je brengen waar je hoort te gaan.' Ik zou eraan willen toevoegen: 'Vertrouw op dat waarvan je houdt, blijf het doen en het zal je brengen waar je hoort te gaan.' En maak je niet druk over veiligheid. Uiteindelijk zul je een sterk veiligheidsgevoel krijgen wanneer je doet wat je wilt doen. Hoevelen van ons met een riant salaris voelen zich trouwens veilig?

De elf jaar voordat dit boek verscheen, heb ik schrijfcursussen gegeven aan de universiteit van New Mexico; aan de Lama Foundation; voor de hippies in Taos, New Mexico; voor de nonnen in Albuquerque; voor jonge delinquenten in Boulder; aan de universiteit van Minnesota; aan Northeast College, een technische school in Norfolk, Nebraska; aan Minnesota Poet-in-the-Schools; voor zondagavondschrijfgroepen in mijn huis; voor homogroepen. Ik onderwijs telkens weer dezelfde methode. Het is zulke basale informatie over vertrouwen in je eigen verstand en over vertrouwen in je eigen ervaringen, dat ik het nooit zat raak om te onderwijzen. Integendeel, mijn begrip wordt steeds dieper.

In 1974 begon ik met meditatie. Van 1978 tot 1984 studeerde ik zen bij Dainin Katagiri Roshi (*roshi* is een titel van een zenmeester) aan het Minnesota Zen Center in Minneapolis. Steeds als ik hem opzocht en hem een vraag stelde over het boeddhisme, vond ik zijn antwoord lastig te begrijpen totdat hij zei: ‘Je weet wel, net als bij het schrijven wanneer je...’ Als hij het schrijven erbij betrokken, begreep ik het. Ongeveer drie jaar voordat ik dit boek schreef, vroeg hij me: ‘Waarom kom je eigenlijk nog mediteren? Waarom maak je van schrijven niet je zenpraktijk? Als je daar diep genoeg in gaat, brengt het je overal.’

Dit boek gaat over schrijven. Het gaat ook over schrijven als zenpraktijk, als een manier om je leven te doorgronden en geestelijk gezond te worden. Wat ik over schrijven vertel, gaat ook op voor hardlopen, schilderen, wat dan ook waar je van houdt en waar je je hele leven mee bezig wilt zijn. Toen ik een paar hoofdstukken voorlas aan een vriend van mij, John Rollwagen, directeur van een adviesbureau, zei hij: ‘Maar, Natalie, je hebt het over het bedrijfsleven. Zo gaat het ook in het bedrijfsleven. Dat is precies hetzelfde.’

Leren schrijven is geen lineair proces. Er bestaat geen logisch stappenplan waarmee je een goed schrijver kunt worden. Er bestaat niet een enkele waarheid over schrijven. Er zijn verschillende waarheden. Schrijven als zenpraktijk betekent dat je je uiteindelijk met je hele leven gaat bezighouden. Als je aanwijzingen krijgt over de manier waarop je een gebroken enkel moet zetten, kun je die aanwijzingen niet gebruiken om een gaatje in je tand te vullen. In een bepaald deel van dit boek lees je bijvoorbeeld dat je heel precies en specifiek moet zijn. Dat is bedoeld om je te behoeden voor abstracte, algemene afleidingen in je schrijven. Maar in een ander hoofdstuk lees je juist dat je alles los moet laten, dat je op golven van emotie moet schrijven. Dat is een aanmoediging op te schrijven wat je diep vanbinnen voelt. Of je leest in een hoofdstuk dat je een werkkamer moet hebben, dat je een eigen plekje moet hebben om te schrijven. Maar het volgende hoofdstuk zegt je het huis te verlaten. ‘Laat de afwas staan. Ga in een café zitten schrijven.’ Bepaalde technieken werken in het ene geval beter dan in het andere. Elk moment is weer anders. Verschillende dingen blijken te werken. Het is niet zo dat het ene verkeerd is en het andere goed.

Als ik een groep leer schrijven, wil ik dat de studenten ‘vanuit hun merg’ schrijven, vanuit hun essentie, dat ze de spraak van hun geest losmaken. Maar ik weet ook dat ik niet zomaar kan zeggen: ‘Schrijf helder en eerlijk.’ In de groep proberen we verschillende technieken en methoden uit. Uiteindelijk schieten de studenten in de roos, ze ontdekken wat ze willen vertellen en hoe ze het moeten vertellen. Het is zelden een kwestie van: ‘In het derde jaar, wanneer we dit en dat gehad hebben, ben je in staat goed te schrijven.’

Hetzelfde geldt voor dit boek. Je kunt het achter elkaar lezen en misschien is dat voor de eerste keer wel goed. Je kunt het ook openslaan bij elk gewenst hoofdstuk en dat lezen. Elk hoofdstuk is bedoeld als een compleet geheel. Ontspan je als je leest en neem de tekst met je hele lijf en geest in je op, alsof er osmose plaatsvindt. En lees het niet alleen. Schrijf. Vertrouw op jezelf. Leer je eigen behoeften kennen. Gebruik dit boek.

De geest van een beginner, pen en papier

Het is goed om les te geven aan een groep beginners. Ik moet dan terug naar de geest van een beginner, naar de gevoelens en gedachten die ik had toen ik voor het eerst begon te schrijven. Elke keer als we gaan schrijven, moeten we als het ware terug naar de geest van die beginner. Niets is zeker. Als we twee maanden geleden iets goeds hebben geschreven, geeft dat geen garantie dat het ons nu weer lukt. Eigenlijk vragen we ons steeds opnieuw af hoe het ons de vorige keer in hemelsnaam gelukt is. Elke keer is weer een nieuwe reis met een nieuwe routebeschrijving.

Wanneer ik lesgeef aan een groep beginners, moet ik het hele verhaal dus vanaf het begin vertellen en eraan denken dat de studenten het voor het eerst horen. Ik moet bij het begin beginnen.

Kijk eerst eens naar de pen waarmee je schrijft. Dat moet een pen zijn waarmee je snel kunt schrijven, omdat je gedachten altijd sneller gaan dan je hand. En natuurlijk wil je je hand niet nog meer vertragen door een pen die langzaam schrijft. Een ballpoint, een potlood, een stift, die zijn natuurlijk langzaam. Ga naar een kantoorboekhandel en zoek uit wat jij lekker vindt. Probeer verschillende pennen. Laat je niet verleiden door chique en dure pennen. Ikzelf gebruik meestal een goedkope Sheaffer-vulpen. Je kunt de vullingen vervangen. De afgelopen jaren heb ik er wel honderden gekocht. Ik heb elke kleur gehad. Vaak lekken ze, maar ze zijn snel. Rollerpennen zijn ook snel, maar je hebt er iets minder grip op. Je moet kunnen voelen hoe je pen over het papier glijdt.

Denk ook even na over je schrijfblok. Dat is belangrijk. Het is jouw gereedschap, zoals de hamer en spijkers voor de timmerman. (Prijs je gelukkig! Het kost weinig om schrijver te worden.) Soms kopen mensen dure schrijfblokken met een harde kaft. Ze zijn zwaar en onhandig,

en doordat ze er zo chic uitzien, voel je je verplicht er iets goeds in te schrijven. Je moet je juist vrij voelen om de grootste bagger ter wereld te schrijven. Geef jezelf de ruimte om het schrijven te ontdekken. Een goedkoop spiraalblokje geeft je het gevoel dat je het snel vol mag schrijven en snel een ander mag kopen. En daarbij is het makkelijk mee te nemen. (Ik koop vaak schrijfblokken zo groot als een portefeuille.)

Garfield, de Muppets, Mickey Mouse, Star Wars. Ik gebruik schrijfblokken met een grappige kaft. Elke zomer liggen ze in stapels in de winkel als het schoolseizoen weer begint. Ze kosten weliswaar iets meer dan de gewone, maar ik hou ervan. Ik kan mezelf niet serieus nemen als ik zo'n schrijfblok met Garfield erop opensla. Ze zijn ook gemakkelijker uit elkaar te houden: 'O ja, die zomer schreef ik in van die rodeo-schrijfblokken.' Probeer verschillende: blanco, gelinieerd, met plaatjes, harde of zachte kaft. Uiteindelijk moet je een schrijfblok vinden dat jij prettig vindt.

Ook het formaat van je schrijfblok is belangrijk. Een klein blok kun je in je zak steken, maar dan heb je ook kleine gedachten. Dat is niet erg. William Carlos Williams, een beroemd Amerikaans dichter die ook kinderarts was, schreef veel van zijn gedichten tussen twee patiënten door op receptenblaadjes.

Detail

Doc, I bin lookin' for you
I owe you two bucks.
How you doin'?
Fine. When I get it
I'll bring it up to you.¹

(Dokter, ik was naar je op zoek
je krijgt nog twee euro van me.
Hoe gaat het?
Goed. Zodra ik ze heb
zal ik je ze geven.)

In zijn verzameld werk vind je veel gedichten ter grootte van een receptenblaadje.

Misschien wil je gedachten soms meteen typen in plaats van ze in een schrijfblok op te schrijven. Schrijven is iets fysieks dat wordt beïnvloed door het materiaal dat je gebruikt. Bij het typen raken je vingers toetsen die zwarte, stevige letters voortbrengen: misschien komt er zo een ander aspect van jou naar voren. Ik heb ontdekt dat ik emotionele zaken de eerste keer met de hand op papier moet schrijven. Schrijven met de hand is nauwer verbonden met het hart. Maar als ik verhalen schrijf, typ ik ze meteen uit.

Wat je ook kunt proberen is inspreken op een dictafoon of smartphone. Wat doet het met je als je stem meteen je gedachten uitspreekt? En misschien is het soms ook wel gemakkelijk: je bent net aardappels aan het schillen als je een gedachte over je ex-man op wilt schrijven. Je handen zijn druk bezig met schillen en dan kun je je woorden inspreken.

Ik heb zelf niet veel ervaring met een computer, maar ik kan me wel voorstellen met een laptop op mijn schoot, de ogen dicht, druk aan het typen. Een computer gaat altijd door, geen gedoe aan het eind van een regel, en geen gedoe met fouten.

Experimenteer. Probeer eens op een groot tekenblok te schrijven. Het klopt dat de innerlijke wereld de uiterlijke wereld tot stand brengt. Maar tegelijkertijd is het ook zo dat de zichtbare wereld en het gereedschap dat we gebruiken van invloed zijn op de manier waarop we onze gedachten vormgeven. Probeer eens in de lucht te schrijven.

Kies je gereedschap met zorg, maar niet met zoveel zorg dat je er gespannen door wordt of dat je meer tijd in een kantoorboekhandel doorbrengt dan achter je schrijfbureau.